

SZEMÉLYES CD-RECENZIO: ÚTON KURTÁG GYÖRGY „A JÁTSZMA VÉGE” CÍMŰ OPERÁJÁHOZ

Máig elevenen él bennem az az öröm, amit az idézett elő, hogy megtudtam: Kurtág György készülő operája bemutatásra kerül a Salzburgi Ünnepi Játékok keretében. Alexander Pereira még zürichi intendánsként rendelte meg a kompozíciót, ami salzburgi regnálása idején kerül színre.

A mű azonban – a zenetörténet folyamán megannyi nagylélegzetű kompozícióhoz hasonlóan nem készült el időre, így a tervezett bemutató váratott magára. Olyannyira, hogy közben Pereira a milánói Scala intendánsa lett, s ily módon ott került sor az ősbemutatóra.

Közben Salzburgban sérült a koncepciózus műsortervezés: az opera elmaradásától függetlenül azonban színre került a Landestheaterben a prózai Beckett-mű. Mit tehet a lelkes rajongó, halált-megvető bátorsággal vállalkoztam a prózai előadás megtekintésére (nem feledve ezt a fantasztikus elismerést, ami a magyar fordítóknak kijár: a magyar érdeklődő otthonos lehet a világirodalom egészében). Prózaként is elementáris hatást gyakorolt rám a Beckett-mű, nem függetlenül attól az intellektuális érdeklődéstől, amely a befogadását lehetővé tette.

Aztán Pereira a milánói Scala intendánsa lett – itt adott lehetőséget az általa élete hívott remekmű bemutatásának. Az ősbemutatót – nem túlzás – fantasztikus nemzetközi érdeklődés előzte meg, nem függetlenül attól, hogy ezúttal 90 év feletti, tehát idős komponistának első operai produktumáról van

szó. A világpremier – nyilvánvalóan – rendkívüli hírértékkel bír. De a zenekedvelők (értők) tábora tudhatta: többről van szó. Így a premier többrétegű aktualitással bírt. Más kérdés, hogy a francia szövegű opera milyen széles értő hallgatói táborra számíthat...

A világpremiert tanult muzsikus-barátomnál töltöttem, hogy együtt részesüljünk a várható élményből. Mindketten felkészülve Beckettből (köszönet a többgenerációs zseniális fordító-gárdának, amelynek köszönhetően szinte az egész világirodalmat „saját”-ként tehetjük magunkévá), a magyar nyelvű Beckett-kötethez kuporodva tettünk kísérletet arra, hogy próbáljuk követni a francia nyelvű szöveget. Csakhamar rájöttünk: eme „keresgélés” inkább eltávolít a zenei „kalauztól”, tehát jobb a mű-ismeretre hagyatkozva, a zenei kifejezés többleteire hagyatkozni.

A magyarországi bemutatóra 2023. október 12-én került sor a Müpában, ahol az ősbemutató együttesének felkészülését segítő Danubia Zenekar részesült a sikerben. Egyetlen előadás, amely a hosszú próbafolyamatot követően közvetíthette a művet a hallgatóságához. Itt immár mindenkié lett a mű, a magyar nyelvű feliratozás jóvoltából követni lehetett a szinte cselekmény nélküli történet érzelmi mozzanatait. Itt lehetett „mindenkié” a mű, amelynek – mint szakmai elemző frappánsan jellemezte – „legjobb fordítója Kurtág György”, s amely a befogadói skálán jelentős távolságban van az eredeti irodalmi alkotástól.

Ez a felvétel, amelyen a szólisták között egyetlen változás történt, amennyiben Clov szerepét Haja Zsolt vette át, a magyarországi bemutatót örökíti meg. A kísérőszöveg leglényegesebb információja az, hogy hol érhető el a magyar nyelvű libretto. Mert ennél a műnél – mint megannyi kompozíciónál – fontos, hogy a hallgató együtt-éljen, együtt-lélegezzen a történésekkel. Vagyis, nem elég a „sztori” ismerete.

Nekem megadatott, hogy jelen legyek a magyarországi bemutatón – vizuális emlékképek segítik (hozzájárulva a salzburgi prózai előadás emlékképeihez) – a hangzásélmények kiteljesedését. De akár ilyenekkel, akár ilyenek nélkül, fantasztikus lehetőség a találkozás a Művel, a hangfelvétel segítségével.

A CD kísérőfüzete hasznos linket ajánl a szöveggönyvhöz. Enélkül aligha lehet teljes a műélvezet! Nem tudom persze, hogy aki nem látta „élőben” az előadást, mennyiben képes magában életre hívni a vizuális atmoszférát – mindenesetre, előadás-élmény birtokában fantasztikus hatású a felvétel! Arra kell gondolnom

ismét, hogy néha a kevesebb a több – a látvány, legyen bár minimális mozdulat-készlettel ellátott, némiképp elvonja a figyelmet. A hangfelvétel viszont koncentrálna a figyelmet, a meglévő látvány-émlékek legfeljebb a hatást erősítők, az akusztikus impulzusok uralják a terepet.

Általában tartok attól, hogy otthoni („házas”) körülmények között minőségleg változik a zenehallgatás intenzitásának a lehetősége. Ezúttal mégsem kell tartanom ettől: amennyiben valaki szöveggel hallgatja a művet, aligha engedi magát eltéríteni a „cselekmény” folyamatától.

Vagyis, érzésem szerint, tökéletesen megismerhető a kompozíció a hangfelvétel segítségével is! Tehát, mindazoknak, akik nem lehetnek részesei az ősbemutatonak, szinte azonos hatásfokú élményt kínál a hangfelvétel. Amely egyaránt jelent zenetörténeti és interpretációkénti adalékot az utókor számára is.

(BMC CD 363)

Fittler Katalin

FÜGGELÉK:

Kurtág: Fin de partie - Scenes and monologues (opera in one act, with English subtitles) (1:34:20)

(A magyar felirattal)

A magyar fordítás Várkonyi Tamás köszönettel fogadott munkája.

Az opera szakaszai (Parts of the opera):

01. ELSŐ PROLÓGUS (PROLOGUE I.) 00:00:00

MÁSODIK PROLÓGUS: ROUNDELAY (PROLOGUE II.:
ROUNDELAY) 00:00:38

ÁTMENET A ROUNDELAY-BŐL CLOV PANTOMIMJÁBA
(TRANSITION from Roundelay to Clov's pantomime) 00:02:22

02. CLOV PANTOMIMJA (CLOV'S PANTOMIME) 00:03:12

03. CLOV ELSŐ MONOLÓGJA (CLOV'S FIRST MONOLOGUE)
00:07:23

04. HAMM ELSŐ MONOLÓGJA (HAMM'S FIRST MONOLOGUE)
00:09:48

05. KUKA (BIN) [00:17:24](#)
06. REGÉNY (STORY) [00:43:56](#)
07. NAGG MONOLÓGJA (NAGG'S MONOLOGUE) [01:09:23](#)
08. HAMM UTOLSÓ ELŐTTI MONOLÓGJA (HAMM'S PENULTIMATE MONOLOGUE) [01:15:25](#)
09. HAMM és CLOV PÁRBESZÉDE (HAMM AND CLOV'S DIALOGUE) [01:25:28](#)
10. FINALE: „Itt a vége, Clov” és CLOV VAUDEVILLE-JE (FINALE: "It's the end, Clov" and CLOV'S VAUDEVILLE) [01:28:14](#)
11. CLOV UTOLSÓ MONOLÓGJA (CLOV'S LAST MONOLOGUE) [01:33:28](#)
12. ÁTMENET A FINÁLÉHOZ (TRANSITION to the FINALE) [01:43:42](#)
13. HAMM UTOLSÓ MONOLÓGJA (HAMM'S LAST MONOLOGUE) [01:45:59](#)
- A REGÉNY VÉGE (END OF THE STORY) [01:57:40](#)
14. EPILÓGUS (EPILOGUE) [02:02:22](#)